

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XIII. Innatum humidum à vitali calore non diſipari, ſed refici.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

certè & similia complura vi & actione natui caloris soluantur & ad viuientis temperationem adducuntur; quod ignis calor vel intensissimus non potuisset. An non in magnete lapide ad trahendum ferrum atque in ceteris mistis inanimis ad alias atque alias, quæ visuntur in singulis, operationes perficiendas quadam qualitates ab elementaribus longè diuersæ creduntur inesse: Quidni ergò in viuientibus concedantur, in quibus admirabiliores multò & præstantiores cernuntur effectus: Alio qui mistorum quòque inanimatorum operationes elementari cuiusque qualitati attribuatur, quæ cum forma cuiusque misti propria coniuncta fuerit. Hoc cum ab omni ratione abhorreat; concludamus operationes hæc viuientium proprias beneficio & ope fieri nobilioris cuiusdam superioris caloris animantium duntaxat proprij. Neque (quod aliqui ex recentioribus opinantur) opus esse virtutem aliam occultam fingere ad omnia hæc viuientium munera exequenda: Cum solus hic calor minus omnium sit auctor atque perfector.

HVIC CALORI FRIGVS
aduersari.

CAPVT XIII.

E cuius natura illud quoque dubitatur, an contrarium habeat & aduersetur frigori. Principio constat, calorem hunc naturalem priuantem saltem oppositionem habere. De contrarietate autem positua Io. Fernelijs, Valeriola, & quidam alij constanter asserunt eum esse persimilem cælesti luci, quæ omni contrarietate caret: & ideo neque frigori aduersari. Argumento est; tum mortis illa definitio ab Aristotele exposita in lib. de respiratione cap. 14. mortem non esse aliud, quam extinctionem calidi. Tum quia hic calor fouetur magnopere & conseruatur frigidi aëris inspiratione: potius autem extingui & interire deberet, si qualitates hæc contrarietatem haberent.

Prima opinio.

2. Quorum sententia mihi quidem videtur probabilis & honesta; non tamen necessarijs rationibus confirmata. Ac primum quidem ex eo, quòd sic libuerit Philosopho definire mortem, morsque sit extinctio caloris & priuatio vitæ; nulla duci probatio potest. Fieri enim potuit, vt calor ille interimeretur à contrario atque inde profecta sit mors. Deinde verò calorem illum frigidi aëris inspiratione foueri; præterquam quod omnis calor id requirit ne suffocetur; nescio quàm verè dicatur. Cum planum sit aëre illo frigido temperari ac minui calorem cum, qui est in corde: vt ea temperatione seu temperato calore conseruetur animalium vita, quæ vehementi nimium & immoderato extincta breui fuisset. Hoc autem verè dici, illud est magno argumento; quòd nec in plantis nec in reliquis animalium partibus calor aëre hoc inspirato refrigeretur. Si igitur calor cordis, qui vehementissimus est, inspiratum aërem suscipit, propterea suscipit, vt ab eo temperatus aptior sit ad animalis vitam conseruandam. Quocirca illud ipsum, quod ij auctores maximum suæ sen-

sentia præsidium esse voluerunt, eam potius euerit ac tollit. Namque si naturalis calor remittatur à frigore, & remissio contrarij permissione fieri debeat, vt pluribus in locis auctor fuit Aristoteles, maxime verò in tex. 19. libri 5. Phys. necesse est calorem illum & frigus esse contraria. Addam, in lib. de longitudine & breuitate vitæ cap. 2. scriptum fuisse, fieri nunquam posse, vt aliquid sit in materia, quod contrarium non habeat: duobusque modis calorem hunc interire posse; quorum alter est à contrario & hostili frigore. Neque enim obstat propositio illa, quæ est in tex. 10. lib. 1. de cælo; Vni vnum est contrarium. Propterea quòd frigori nil aliud contrarium facimus, quàm calorem: siue ille sit elementaris, siue naturalis & viuientium proprius. Quippe diuersitas hæc comparatione frigoris accidentaria profus est; quamuis caloribus ipsis, qui distinguuntur, sit essentialis.

INNATVM HUMIDVM A
vitali calore non dissipari,
sed refici.

CAPVT XIII.

C Igitur ea est caloris huiusce natura, conficitur necessariò, cum nullo modo innatum & primigenium humidum exhaurire, quemadmodum medicorum plerique sentiunt; sed fouere, reficere, & quàm diligentissimè potest, tueri & conseruare. Neque enim adducat vnquam, vt credam qualiter eam, quæ vitalis maxime est, quæque ad viuentium omnium conseruationem comparata est à natura, interitum illis & perniciem in omni vita machinari; alteram illam qualitatem dissipando ac deuorando, quæ vitæ omnis principium est & fundamentum. Eam enim, dum exhauriret, adferet interitum viuenti, non conseruationem. Immo verò si calor hic corrumpat suum subiectum, cum hoc sit calidum & humidum, neque corrumpi humor possit, quia calor etiam ipse extinguitur, idem corrumpet seipsum: Certissimum quoque est Philosophorum omnium effatum: Actionem quamlibet effici à contrario. Quapropter si is agit in suum humidum, calorem oportet humori esse contrarium. Et quoniam hæc qualitates per se nequaquam contrariæ sunt: calorem hunc oportet esse sicum, & humorem frigidum (sic enim ignis in alienum humorem agit propter adiunctam sibi siccitatem aut propter frigus humori copulatum,) at neque viuentium calor est sicus, neque humor frigidus; sed calor humidus & humor calidus. Quæ igitur inter eos possit esse actio, cum vtraque qualitas miro concordia vinculo adstricta teneatur? Et humor ille quandam aliam habeat contrarietatem siccitatis & calor frigoris; neque vni possint esse plura contraria. Tum demum si flammæ naturam noster hic calor imitatur in eo, vt humidum semper depascat; quando is maior fuerit ac robustior, magis vehementiusque depascet: minus verò consumet, quando fuerit imbecillior. Quæ igitur ratione euenit, vt quæ animantes maiorem habent calorem, diutius conseruentur & viuant,

& uiuant; quæ minorem, breui tempore extinguantur. Qui fit, ut idem homo eodem genere & modo cibi contentus æstate & hyeme, æstate languescat, viribus deficiatur, & omnia membra mirandum in modum extenuentur: hyeme autem viribus valeat corporisque omnes partes sint pleniores? An quia, ut mox intelligitur, corporis nostri consumptio est à calore minimè naturali; refectio verò & recreatio insti calor est, qui hostili & externo semper obstitit. Quorum alter æstate, alter hyeme magis riget atque ad agendum potentior est. Cum igitur continenter occidat vitalis humor, cumque eo naturalis viuenti calor, eadè credendum est esse causas interitus calor naturalis simpliciter, & eius interitus, cui in omni vita obnoxium animal est. Ex autem exponendæ iam sunt.

A quoniam innatum humidum consumatur.

Auctor est Aristoteles in tex. 52. lib. 3. de cælo duobus modis ignem interire posse. Aut enim perit à contrario interemptus, aut ex defectu materia, qua sustentabatur, in seipso marcescendo: sicut cum paruus ignis à maiore corrumpitur. Vtrumque porro corruptionis modum naturali quoque calori conuenire, testatur in probl. 22. & planius multò in probl. 25. sect. 3. his verbis. Corruptur autem calor (sermo est de naturali) aut marcore, aut extinctu. Extinctu quidem à contrarijs, hoc est frigido & humido. Marcore autem; vel indigentia nutrimèti, vt lucerna, cum fomite aut oleo caret; vel ab alieno calore, vt ignis in sole & lucerna apud ignem. Quibus verbis docemur naturalem calorem interire posse aut à contrario frigore & verò etiam siccitate. A frigore quidem per se; quoniam est illi verè & per se contrarium. A siccitate autem ex accidente; quatenus & humorem illum exhaurit, cum quo calor cõiunctus est. Aut ab externo & immoderato calido; dum ab eo vincitur & consumitur interitus & natiuus humor, in quo calor noster sustentatur. Verum cum hic calor sit natura humidus, quomodo eum dixit interdum ab humore corrumpi, humoremque illi esse contrarium? Humorem nimirum affirmavit illi contrarium esse, nõ vt humor est, sed vt est aqueus & frigidus. Non enim à quouis humore, sed ab aqueo duntaxat extinguitur, cù quo propter adiunctu frigus implacabiles inimicitias exercet. Itaque tribus modis à contrario corrumpitur; à frigore, à siccitate, ab humore: à frigore per se; à duobus reliquis ex accidenti: à siccitate quidem, quatenus ea contraria est humori, qui qualitas est natiui caloris focia: ab humore autem aqueo, quatenus adiunctum habet frigus inimicum calori. Quanquam hoc loco Aristoteles siccitatem non memorat; sed solum frigus & humorem. At in lib. de longitudine & breuitate vitæ; accuratius causas interitus peruestigans, frigus & siccitatem posuit: quoniam ex sunt qualitates mortis duabus illis contrariæ, in quibus consistit vita; calori inquam & humori. Humidum autem non adfert interitum, nisi quatenus frigidu est, atque ad frigiditatem contrarietatem pertinet. Cum verò caloris extinctionem comparauit minori flammæ quæ à maiori opprimitur, non id significauit, perinde vt flammam vrere & absumere calorem nostrum, esseque igneum: sed eum nonnunquam deficere, vt minor flamma perit à robustiore absorpta. Vt enim maior flamma mi-

Quomodo humor calori contrariatur.

noram exorbet, quia materiam illius deuorat; sic externus calor, si quam naturalis fuerit maior, materiam illius depascit; cum qua & ipse occumbit, licet nullam vnquam ipse perniciem suæ materiae moliat.

Extant tamen verba quedam in cap. 3. eius libri, quæ huic sententiæ aduersari videantur: Alimentum, inquit, non sumentia & animalia & planta corrumpuntur. Consumit enim ipsum seipsum. Quomodo enim multa flamma comburit & corrumpit paucam, eo quod alimentum consumat: sic naturale calidum primum coctium consumit materiam, in qua est. Verum philosophus loquitur in concreto de ipso viuente, quod calorem habet. In eo autem cum duplex reperitur calor, elementaris, & naturalis, dicitur ipsum corrumpere seipsum, quia calor elementaris siccus, qui in ipso est, agit innatum humidum absumendo. Atque omnino intelligendum est propriam natiui caloris operationem esse fouere humidum illud membris insitum, totumque viuens quam diutissime conseruare. Propterea enim agit in humidum alterum, quod alimentum suppeditat, coquendo illud & in viuens substantiam mutando: vt inde refectiatur id, quod in humido innato elementaris calor corruerat. Quod si alimentum desit, actio illa caloris conuertitur in membrum, in quo est: tum quia calor ille nequit esse otiosus: tum quia in mēbro aliquem humorem reperit, qui consumi adhuc potest. Hoc Philosophi verba non obscure significant; quibus calorem hunc docet, quandiu animal sit in naturali statu atque opportuno alimento vtatur, in coctione tantum aduentitij & alimentarij humoris occupari, nec primegenio detrimentum vllum adferre. Denique verè etiam affirmare licet, calorem hunc vitalem, si vt est vitalis & optime temperatus spectetur, alienissimum esse ab omni pernicie ac maleficio. At verò si vitietur atque à calore extrinseco & igneo, qui est naturæ inimicus, pessimè afficiatur; ea omnia effici, quæ ille moliebatur.

Exponitur locus ex lib. de longitudine & breuitate vitæ.

Caloris actio propria & ex accidenti.

Siccum porro illum igneum calorem esse omnium ruinarum auctorem, & architectum, multum testantur. Primum, quod qui natura, calidi sunt & sicci, haud perlongo intervallo vita priuantur. Deinde, quod æstate huius sicci caloris maleficio concidunt animalium vires & corpora afficiantur; vitalisque humor & calor minuuntur, cum minui non possit humor vitæ, & integer calor manere. Vnde etiam ab hoc ipso hostili calore febres, morbi, & aliæ his similes calamitates adducuntur. Tū verò quia quod facit calor ignis offendens res humidas, hoc ipsum molitur calor is igneus, qui in animantium corporibus residet, in humorem vitalem incidens. Ad extremum quoniam actione ibi esse necesse est, vbi contraria sunt simul. Quare cum in viuenti corporibus, quæ ex quatuor elementis concreta sunt, calor sit quidam siccus & igneus: naturam is pinguem & humidam dissoluere semper debet, extenuare, & quantum est in se ad nihilum redigere: humore autem illo consumpto consumatur quoque necesse est cum eo coniunctus calor.

Interitus à calore igneo & sicco.

Præter hunc tamen modum consumendi calorem naturalem, alij sunt, quibus perpetuo &

*Alii interitus
causa.*

grauiter affligatur. Nam quacunq[ue] animali vel acius frigus vel maiorem inferunt siccitatem, naturam innati caloris labefaciunt. Hinc est, vt quoniam aer in omnes horas mutatur & externas omnes qualitates facile admittit; naturalis quoque calor noster modò refrigeretur, modò ad siccitatem mutetur, modò humore aqueo nimium humectetur, modò à circumiecto aere disperdatur. Cum enim corpora nostra contingat aer; fieri non potest, quin ea perinde afficiantur, atque aer affectus est. Ignis quoque si moderatus fuerit nec diuturnus, & moderata corporis exercitatio; natium calorem tuentur; ille, dum ardet frigus aqueumque humorem consumit, sic dum calorem excitat & acuit. Sed vtraque causa, si nimia fuerit, plurimum oberit, citiusque siccando corpora mortem adferet.

*Summaria co-
clapso.*

Meam igitur de toto hoc controuersia genere sententiam colligens pronuntio; In viucentibus corporibus duplicem inesse calorem; vnum igneum & siccum; Alterum vitalem & humidum: illum corporis, hunc animae proprium. Tertius enim aëreus, elementaris item, qui nominari potest, nullius penè momenti & actionis est. Innatumque humorem tum ab externis frigore & siccitate, tum ab innato igneo, siccoque calore continentur extenuari & depasci. A quo cum auelli non possit natium calor; sic ipse cogitur eandem ruinam perniciemque sentire. Nam cum suo humore ipse quoque consumitur atque distrahitur. Perpetuum verò naufragium hoc conatur is alimento reficere; quo se luumque humorem tuetur ac renouat.

DE CREBRA NATIVI CALORIS MUTATIONE.

CAPVT. XV.

T viucentium calor perpetuò & in omnes horas mutatur; tum ex actione contrarij frigoris; tum ex humoris innati consumptione, cum quo is necessario vinculo coniunctus est. Mutationes tamen omnes, quae fieri possunt, vniuersè considerado, tres ex distinguuntur. Vna est, qua propterea continenter mutatur; aut quod per poros semper euaporat; aut quod dum in venis & arterijs cum sanguine & spiritu partes corporis omnes percurrit; dum sanguis & spiritus mutantur, alijque succedunt alijs, calor quoque cogitur eandem mutationem sentire. Altera qua corrumpitur; tum ex accidente, còsumpto à siccitate humido; cum quo is coniunctus est & conseruatur, tum per se à contrario frigore aut aëris circumfusi aut alimentij suscepti. Dum enim in illud momentis omnibus agit, à contrarijs illius qualitatibus non parum patitur, debilitatur, & frangitur. Tertia & postrema, qua modò maior efficitur, modò minor. Non enim eundem semper modum conseruare potest (alioquin nunquam diminuto neque enecto calore animantes nunquam priuarentur vita) sed mutatur per se, tum ratione temporum: quippe magis hyeme viget & vere, quam aestate & autumno; vt in Aphor. 15. lib. p. Hippocrates & Galenus confirmant. Tum locorum; nam maior est in re-

*P. caloris mu-
tatio.*

gione temperata & frigida, quam in ea, quae immoderate calida sit. Tum demum aetatum: Quis enim nesciat robustiorem multò calorem esse in puero & iuuenè, quam in senè?

Dum tamen puer cum iuuenè comparatur, aut cum eo, qui etate sit consistente & florida; magna est medicorum contentio. Namque Hippocrates in Aphor. 14. & 15. lib. p. & in lib. de hominis natura, pueris, qui crescent, plurimum inesse calore existimauit. Copiosiores enim cibum sumunt & consumunt, faciliusque adoleseunt, ac minus omnino inedia ferunt. Et eorum calor à primo principio minus distat, minusque fuit à contrario constitutus. Ac demum copiosior est in illis humor, cum quo sanè calor naturali coniunctione tenetur.

Contra pro etate florentibus pugnant Thomas de Garbo in medicinali summa quaest. 17. & ex philosophis Marcellus quaest. 15. in posteriorem de ort. & in heritu librum, & alij quidam. Tum quod eorum caro calidior tactu sentitur, copiosiorque in illis est sanguis, & flaua bilis magis abundans: qui duo humores calidissimi sunt. Quin & eorum morbi acuti magis sunt & intensi, propter maiorem natui caloris repugnantiam, & plerumque cholericis: vbi puerorum morbi sunt phlegmatici. Tū quod operationes omnes, quae a calore administrantur, vehementiores in illis & perfectiores existunt; vt in arteriarum pulsu obseruare licet, in membrorum motu, in incessu & cursu; in virtute procreandi sibi simile, quia puer nondum frui potest; in sensuum functionibus, in viribus corporis, labore, vigilia, immò in cibi quoque coctione. Non enim tam sapè vomitum patiuntur iuuenes, quo pueros videmus in dies serè singulos constitari. Denique accedunt pili, qui cum agente calore producantur, in aetate florentibus magis abundant.

Hanc antiquissimorum quoque medicorum fuisse sententiam ex Galeno cognoscimus in 2. de temperamentis lib. cap. 2. & in comment. 14. Aphor. notati. Quibus is magnopere indignatur, quod eiusmodi argumentationibus velint questionem eam definire, cuius sincerus & certus iudex solus tactus esse potest. Quem demum ipse secutus, plurimis corporibus, tum puerorum, tum aetate florentium sepius tactis, neutram aetatem constituit absolute altera calidior esse. Quin potius aequalem in vtraque reperire calorem. Sed puerorum calorem halituosum magis esse tangentiue blandiorem; propter copiosorem humorem foetium: florentium subacrem, minus suauem immò mordacem magis, quod siccior euaserit. Cuius rei praclarum illud flammæ extat exemplum apud eundem in lib. de marcore cap. 3. Sicut enim flamma in humida in currens ligna principio opprimitur, & quasi suffocatur, deinde verò superata materia splendet magis & seferigit: ita natium calor in prima aetate humore copioso veluti suffocatus vix sese attollit: post autem humorem illum superat ac omni materia superior euadit; itaque nō nebulosus turbulentiue nec fumosus, sed purus & aethereus redditus suas operationes omnes liberè commonstrat. Hinc illud est, quod is auctor habet in 3. lib. de Symptomatum causis cap. 3. appositionem cibi faciliorem in pueris esse, quam in ijs, qui aetate florent:

ac

*An maior in
puero, an iuuenè
calor.*

t. opinio.